

I DAĻA

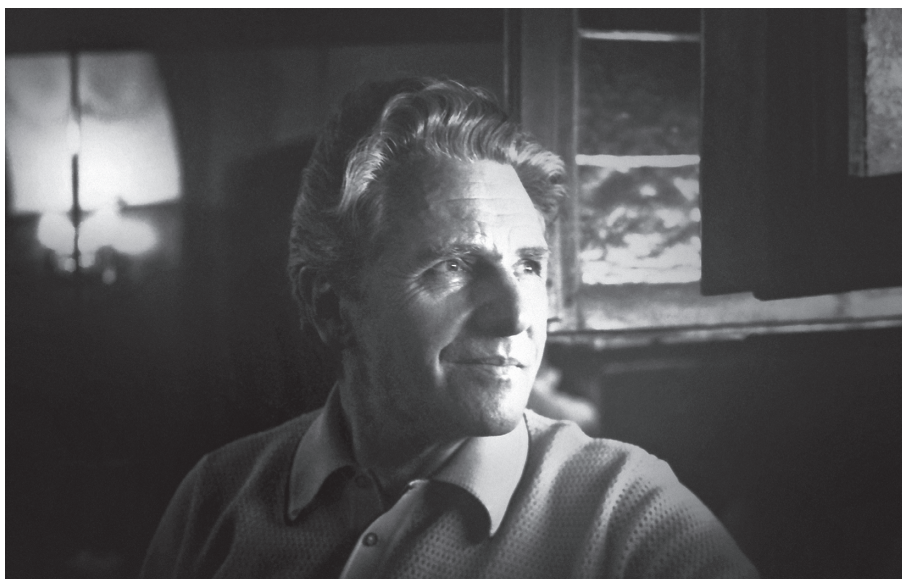
LIA GUĻEVSKA

AKTIERA JĀŅA KUBIĻA CEĻOJUMS LAIKĀ

SARUNA PIRMS...

Kurš no mums savu reizi nav sūkstījies par laiku? Te par aukstu, te karstu, te pārāk lietains vai pārāk sauss, te tas neciešami velkas, te vispār pietrūkst... Harmonizēt savu ikdienas steigu ar lielo Visuma Laiku neizdodas bieži. Vai vienīgais, kas nevar to ietekmēt, nav svētki? Svētkos pazūd ikdienišķais ritums, svētki pārtrauc laika un telpas vienveidību, radot paši savu pasauli. Nākotne ar pagātni sajaucas arī rituālajās dienās, sevišķi tādās, kad notiek būtiskas kosmiskās izmaiņas — Ziemas un Vasaras Saulgriežos. Vai ne likumsakarīgi, ka Jāņa Kubiļa ceļojums Laikā varētu sākties tieši pirms Ziemas Saulgriežiem? Jo vai tieši viņš nav tas, kurš pusgadsimta garumā sagādājis mums īstus, patiesus svētkus? Lielais Režisors svētījis Jāni Kubili ar mākslinieciski bagātu un piepildītu mūžu, liekot aizmirst pat visvareno Laiku, kurš aktiera talanta priekšā it kā sastindzis.

Savulaik aktiera pedagoge, režisore Vera Baļuna, par savu *mazo* rakstīja: “Ja pasaulē tā viss ies uz priekšu, cilvēki izlaidīsies stājā un visādi tiks pasvītroti vienlīdzība starp vīrieti un sievieti, mans Kubilītis paliks uz planētas vienīgais vīrietis, kurš prātis sievietei noskūpstīt roku un darīs to aiz patiesas cieņas.”

Jānis Kubilis

Braucot pie Jāņa Kubiļa, domāju, kas ir tas primārais, kas cilvēkus pie viņa tik ļoti piesaista arī pašlaik? Un atcerējos Ārijas Elksnes dzejoli, ka — “... gribas kā tīra mazliet”. Visa aktiera daiļrade uz skatuves īstenībā ir absolūts apliecinājums tam, ka izvēlētais ceļš nav bijis nejaušs. Tas bijis apzināts ceļš. Viņa cilvēciskā būtība ir tāda, kas ļoti veiksmīgi spējusi savu iekšējo sajūtu realizēt kā dzīvē, tā savā darbā. “Tiešais redzējums pārtop atmiņās, atmiņas — leģendās,” — raksta Lilija Dzene.

KUBILIS: Jūs sakāt, ka ilgi mani pierunājāt. Tas nav tāpēc, ka būtu iedomīgs, vienkārši domāju, vai kādam tas būs interesanti... Šīs barjeras mani vienmēr bremsējušas. Klausoties jūsu labos vārdus, īsti nevaru pateikt, no kā tas viss radies. Ja tāds iespaids no manis kā aktiera rodas, pamats tam varētu būt meklējams jau bērnībā. Mana bērnība nebija viegla, tā bija diezgan bagāta daudziem pārdzīvojumiem. Gan laimīgiem, gan skumjiem...

— *Ceļojums Laikā būtu jāsāk ar bērnību. Šī mūsu pirmā tikšanās varētu būt kā iesildīšanās — pirms tāla ceļa.*

KUBILIS: Jā.

— *Jūs jau agri izpratāt ārējā spožuma mānīgumu?*

KUBILIS: Ļaudis ir tik dažādi, bet no cilvēka pieredzes veidojas viņa principi. Dzīvei nevar dot brīvu vaļu.

— *Jums liktenis bijis labvēlīgs, pūrā ieliekot trešo vārdu. Citējot Liliju Dzeni: “Jānis Kubilis ievilcis Mīlestības līniju bezgalībā.”*

KUBILIS: Mūžības tēma ir ļoti riskanta. Es savukārt citēšu jums zināmo dakteri Pēteri Kļavu: “Mēs esam pārāk tizli, netiekam galā ar šodienu, kur mēs varam analizēt Mūžības tēmas.” Un Leons Taivāns saka: “Dievu un mūžības tēmas nevajag risināt ar prātu, to vajag ar jūtām.” Mēs esam meklējumos, un tas ir pats galvenais. Nevajag domāt, ka tu visu zini. Mēs zinām ļoti, ļoti maz. Nav jau tā, ka es te jūsmoju par dabu, par savām rozēm, nāk arī ļoti smagi brīži, tad es parunājos ar savu sargeņģeli, jums arī tāds ir, mēs parunājamies, viņš pasaka, ka esmu netaisns, ka jūtos labi, esmu vēl možs, esmu daudz izdarījis, daudz kas no manis paliek, un tad es saprotu, ka viņam ir taisnība. Man paliek labi, es ņemu savu kapli un eju kaplēt savas rozes.

Šobrīd ir Adventa laiks, un es nupat atcerējos mācītāju Juri Rubeni, viņš katru parādību prot iztulkot ļoti filozofiski, ļoti mūsdienīgi. Arī Kristus piedzimšanu. Kāpēc Dievs gribēja, lai Kristus piedzimst naktī? Kāpēc aukstumā, kāpēc Betlēmē, kāpēc vistrūcīgākajā vietā, ja blakus bija visbagātākā — Jeruzaleme? Un Rubenis skaisti analizē, ka Kristus piedzima pie tiem, kam palīdzība bija visvairāk nepieciešama. Kas bija izsalkuši, nosaluši, tumsā, pie mājlopiņiem, pie dzīvnieciņiem, kas būtībā ir visneaizsargātākie un visgodīgākie. Jo viņi paņem no dzīves tik, cik viņiem vajag. Un tad mācītājs salīdzina to ar Jeruzalemi, kur visi ir pārēdušies, nesaņemot un nepieņemot jauno... Kristu vēlāk gribēja nogalināt, jo Viņš nesa jaunās idejas. Ļoti interesants salīdzinājums. Šīs paralēles varam vilkt arī uz mūsdienām. Visi gaidām Ziemassvētku brīnumu. Jums, man, katram ir savs Ziemassvētku brīnums. Katrs vēlas būt laimīgs.

— *Savulaik jūs, jauns aktieris, maizītē esot atradis laimes kapeiciņu.*

KUBILIS (*smaidot*): Tas bija ļoti reāli. Bija tāda mākslinieku kafejnīca Vaļņu ielā, iesaukta par “Kazu”. Pēc kāda ieraksta radiofonā, pirms izrādes ieskrēju tur iedzert kafiju. Paņemu maizīti, sāku ēst un... kapeiciņa. Sākumā pat nedaudz sašutu, bet tur bija arī Baļuna (režisore Vera Baļuna), mana kursa audzinātāja, kura saka: “To tu, mazais, akurāt noglabā, tā ir tava laimes kapeiciņa.”

— *Noglabājāt?*

KUBILIS: Kaut kur noglabāju, tagad gan nezinu, kur tā kapeiciņa palikusi. Bet acīmredzot savu laimi tā man nesusi. Bet ziniet, kur slēpjas vislielākais brīnums? Tajā pašā teicienā — “Miers virs zemes un cilvēkiem labs prāts”. Varētu stundām runāt par to, ko tas nozīmē. Ja šis teiciens pasaulē piepildītos, tas būtu vislielākais brīnums, ko mēs varētu sagaidīt.

— *Kādi iespaidi dzīvē uz jums atstājuši dziļākās pēdas?*

KUBILIS: Tieši šīs cilvēciskās attiecības. Mājās nebija skandālu, bet bija tāda klusa atmosfēra, kas mazliet nospieda. Visu laiku tā nebija, bet man bija ļoti žēl mammas, kā tēvs pret viņu izturējās, bez lamām, bez nekā tāda, bet kaut kas starp viņiem tāds tomēr bija. Es sapratu, cik bērnam ir ārkārtīgi grūti to visu uztvert, cik dziļu iespaidu tas uz viņu atstāj. Manī kā bērnam ir nosēdies, ka nedrīkst darīt pāri, tas izgājis caur manu psihi, caur manu sirdi. Bet acīmredzot apkārt man bija labestīgi cilvēki, gan skolā, gan studiju laikā, gan kolēģi. Kad tā izsver jau manos gados, tad dažreiz ar tādu smaīdu, ar mazu ironiju atceras, kā nu kurš mēs esam dzīvojuši. No šīs pieredzes rodas principi. Zināmā mērā tur sava loma ir arī reliģijai, jo es jau kā mazs puisītis gāju vecmāmiņai līdz uz katoļu baznīcu Suvenišķos. Robežsargi iespieda zīmogu un — mēs ieejam citā valstī. Līdz ar to arī citā pasaulē, jo baznīca bija skaista, dievkalpojums savīļņojošs, skan ērģeles, visas tās sarunas, godbijīgā cieņa... Man kā bērnam tā bija tīra mistika, saskarsme ar ko Augstāku, kas dziļi suģestēja.

— *Aktierim suģestija varētu būt īpaši svētīga. Par to runāja arī Dailes teātra premjers Harijs Liepiņš. Klausoties mācītāja Slokenberga slavenos sprediķus Rūjienas baznīcā, viņš bērībā izjutis ko līdzīgu. Ne velti Slokenbergs vēlāk kļuva par prototipu Liepiņa tēlotajam Gestam Berlingam.*

KUBILIS: Tā noteikti var būt. Mazliet mistikas un aktiera dzīvē tas kaut kādā veidā ir summējies. Personīgi es nekad nedomāju, ka kļūšu aktieris. Mani vilka mūzika. Mums bija tāds orķestris, es tajā spēlēju vijoli, man patika arī dziedāt. Teātra studijā nonācu, pateicoties savai sievai Lilijai. Mācījāmies kopā jau Neretas pamatskolā, satikāmies divpadsmit gadu vecumā — skolotāja mūs abus salika vienā deju pāri. Skolu beidzot, gan pašķīrāmies, bet liktenis tomēr virzīja mūs vienu otram pretī. Arī otra Lilija, kas tik mīļi mani aprakstījusi, vēlākā aktiera karjerā uz mani atstāja

ļoti lielu iespaidu, ar manu lomu analīzi, ar labo attieksmi pret visu, ko dariju uz skatuves. Studijā ar pirmo dzejoli mani arī pieņēma. Arī tur uzņemšanas laikā bija tāda mistika, nebija elektrības, dega svecītes un es tādā baltā džemperī — kas būs, tas būs...

— *Skats efektīgs — svecēs, jūs — jauns, skaists, baltā džemperī, melniem, viļņainiem matiem...*

KUBILIS (*smejas*): Jā, ļoti romantiska noskaņa.

— *Bet 1994. gadā jūs no teātra aizgājāt. Mums, skatītājiem, kuri jūs mīlējām, apjūsmojām, pat pielūdzām, tas bija liels trieciens. Joprojām šķiet, tas notika par ātru.*

KUBILIS: Māksla, teātris ir ļoti nežēlīga. Tā prasa spēku, pilnu atdevi, pēkšņi jūti — varēja būt labāk, dziļāk, nopietnāk. Kas attiecas uz mani, aizgāju tāpēc, ka sapratu — pietiek. Aktierim ir tāda profesija, ka viņam ir jābūt ļoti labā formā. Un es tobrīd tā nejutos. Bija vairāku apstākļu kopums, par to visu varbūt vēlāk. Ja kādreiz esi mēģinājis pateikt ko lielu, nozīmīgu, gribas arī uz priekšdienām tā turpināt, bet tu jūti, kaut kas ir izsmelts. Tādā brīdī ir jānogriež, nekā nevar darīt. Bija jau vēl kas... Es aizgāju, lai gan kolēģi uz mani dusmojās, man bija piesolītas trīs ļoti lielas lomas. Aiziet biju nolēmis jau kādreiz agrāk, bet nostrādāju līdz piecdesmit gadiem teātrī. Ja kāds domā, ka tas ir viegli, tas ir ļoti, ļoti grūti. Tā šlepe vilkās ilgi, bet labi vien bija. Šodien redzu, ka tas bija izdarīts pareizi.

— *Nerunāsim augstā stilā par nacionāliem dārgumiem, kāds jūs Latvijai neapšaubāmi esat, jums ir visi mūsu valsts apbalvojumi, vai jūsu paškritika tomēr nav pārāk augsta?*

KUBILIS: Katram cilvēkam ir jābūt paškritikai. Dievs vien zina, kā man tas viss būtu izvērties, teātris mainījās. Tagad ļoti daudz eksperimentē, un tas ir ļoti labi, māksla prasa eksperimentus. Bet vai es būtu uz to visu spējīgs? Manī pārāk daudz bija psiholoģiskais teātris, formas teātris mazāk. Tagad saturu bieži grib aizvietot ar formu, un tas man ne vienmēr patīk.

— *Intuitīvi jūtat, ka pašlaik teātrī nebūt viss ir jāskatās, visai daudz ir, kā Raimonds Pauls teiktu, — tukšu gabalu?*

KUBILIS: Ir tukši gabali, jā, tā ir gaumes lieta, bet Paulam ir augstas prasības.

— *Tā kopējā prasību latiņa šobrīd ir visai zema.*

KUBILIS: Diemžēl. Vienīgi bail par mūsu jaunatni, jo ieslīgt vienos eksperimentos... Mūs savā laikā mācīja, ka īsts teātris sākas it kā ļoti vienkārši — sanāk divi aktieri, partneris un partnere, sāk veidot attiecības, un jūs nevarat atraut no viņiem acis. Tāpēc, ka viņi to dara ļoti patiesi, atklājas viņu iekšējā pasaule, viņi zina, ko grib ar to visu pateikt. Aktieri pārdzīvo, tiešām pārdzīvo, nevis pārdzīvojumu spēlē. Nesen Liepājas teātra iestudējumā noskatījos “Pūt, vējiņi!”, var arī tā. Tas arī ir eksperiments, izrāde man tīri labi patika, bet kā eksperiments. Un tieši pateicoties ļoti lielai aktieru atdevei, īpaši sieviešu personāls, kas darbojās ar tādu atdevi, ka viņi mani pārliecināja.

— *“Pūt, vējiņi!” literārās vērtības nav apspriežamas, bet, runājot par partnerību, jums līdzās tūlīt redzu Antru Liedskalniņu. Ne tikai skatītāju sirdīs, arī latviešu teātra vēsturē jūsu pāris ir nedalāms. Un šajā partnerībā nozīmīgs bija arī literārais materiāls, dramaturģija. Šobrīd mīlestības teksti ir tik pliekani...*

KUBILIS: Ir tāds vulgārs teiciens, ka labs aktieris var nospēlēt telefona grāmatu. Tas ir kā kalambūrs. Ja nav īsta teksta, ja autors nav pasniedzis problēmu, ja nezini, ko ar izrādi vai lomu gribi pateikt, tad agri vai vēlu kādā brīdī tas viss apstājas. Var būt skaisti tērpi, skaisti aktieri, asprātīgi, bet izrāde kā tāda ir liela problēma. Laba izrāde. Es neredzu, ka šobrīd būtu izrādes, kas tiktu nospēlētas 200, 300 reižu. Tagad brīnās — vai tas var būt? Jā, var būt. Bija. “Trešo vārdu” spēlējām 300 reizes, tāpat Arbuzovu, Blaumani, “Silmačus”, vai, dieniņ, simtiem reižu spēlēti... Protams, ir cits laiks, citas prasības, cita domāšana, bet, ja izrāde ir laba, arī šodien to apmeklēs ilgi.

— *Jūs šīs daudzās dzīves gribējāt izdzīvot. Vai pašlaik teātros nav otrādi, daudzi vēlas atspoguļot paši sevi.*

KUBILIS: Tas nav atkarīgs tikai no aktiera vien. Pašreiz, lai man piedod, sevi demonstrē režisors, bet aktieris, tas tā — mans instruments. Un tad aktieris arī kļūst par instrumentu.

— *Pašu pirmo lomu teātrī jūs nospēlējāt jau 1945. gadā, pie Ernesta Feldmaņa, t. i., pirms 70 gadiem!*

KUBILIS: Tā iznāk, taču īstās lomas sākās pēc teātra studijas beigša-

nas. Lai gan Jaunušanu, Trenci (aktieris Kārlis Trencis) un mani teātrī paņēma jau gadu ātrāk. Tā tas laiks tur aizgājis.

— *Es piekritu Lilijai Dzenei par nospiedumiem sirds atmiņā. Mēdz teikt — “aktiera mūžs ir kā brīnišķa dziesma”, bet šī “dziesma” tomēr ir gais-toša. Labi, ja kas nofiksēts kinolentē vai video, bet sirds atmiņa ir visuzticama-kā. Jūs skatītāju sirdīs esat ierakstīties ar ļoti daudzām lomām, nebūšu ori-gināla, sakot, ka emocionāli visdziļāk ne tikai mani uzrunājis Pablo. Skatoties garo lomu sarakstu, izsverot tās kā uz aptiekas svariem, man vistuvākās vien sanāca tuvu pie divdesmit.*

KUBILIS: Tās tad arī ir tās paliekošās. Pārējās var būt līmenī, var būt veiksmes, neveiksmes, kā visiem aktieriem. Bet ir ārkārtīgi liels gandarī-jums, ka pat tagad cilvēki, mani satiekot, sirsnīgi pateicas, minot Pablo, Maratu, Klaidu...

— *Un Krustiņu, un Krauklīšu Pēteri, un Hamilkaru, un vēl un vēl... Pal-dies Dievam, stāstus par viņiem visiem savā grāmatā iemūžinājusi Lilija Dzene.*

KUBILIS: Jā, es tomēr esmu bijis laimīgs cilvēks. Bija lomas, režisori man uzticējās, varbūt es arī nepievīlu. Ja man tur pieraksta kādus nopel-nus, tas lielā mērā ir režisoru nopelns. Iedomājieties, visas šīs personī-bas — Žanis Katlaps, Alfrēds Amtmanis-Briedītis, Vera Baļuna, Jānis Zariņš, jaunie režisori — Alfrēds Jaunušans, Mihails Kublinskis...

— *Jūsu tēlotie varoņi pavadījuši cilvēkus pusgadsimtu, skatītāju atmiņās tie neko nav zaudējuši. Lilija Dzene precīzi jūs nosaukusi par Mīlestības ak-tieri. Un šīs Mīlestības Augstā dziesma bija Pablo spēņu dramaturga Ale-handro Kasonas lugā “Trešais vārds”, Kārļa Pamšes režijā. “Gūtais pārdzīvo-jums bijis tik liels, ka piekausējis “trešo vārdu” skatītāju dvēselei,” raksta Dzene. Ir pagājuši jau 55 gadi, vai jūs pats arī izjūtat šīs lomas labo krustu?*

KUBILIS: Jā, jūtu. Ļoti labā nozīmē. Un, ja aizmirstu, man to nepār-traukti atgādina.

— *Kārlis Pamše jūsu liktenī nav nospēlējis lielu lomu, bet ar šo izrādi viņš padarījis nemirstīgu arī pats sevi.*

KUBILIS: Jā, ar Pamši man bija ļoti labs kontakts, viņš iestudēja arī Dreizera “Amerikāņu traģēdiju”, iedeva man Klaidu. Vēlāk mūsu ceļi pa-šķīrās, bet man par viņu palikušas vislabākās domas.

— *“Hamilkara kungs”, šajā izrādē jūs ar Antru Liedskalniņu jaunā spirāles lokā atgriezāties pie “Trešā vārda”.*

KUBILIS: Vai, cik jūs interesanti uzķērāt! Ļoti interesanti. Redziet, kā ir, es šo lomu ne visai gribēju, sākumā es to īsti nesapratu. Bet Miķelis (režisors Mihails Kublinskis) man pateica: “Jāni, ja mums izdosies, jūs ar Antru atkārtosiet “Trešo vārdu”.” Tie ir viņa vārdi. Ārkārtīgi drosmīgi teikts. Un tagad jūs runājat to pašu. Acīmredzot cilvēku sirdis tā arī iesēdās. Režisors te kaut ko saprata jau pašā sākumā un virzīja mūs ļoti mērķtiecīgi. Ar Kublinski man bija ļoti laba saprašanās. Man Miķelis ļoti patika, jo viņš uzticējās aktieriem, vecās paaudzes aktieriem īpaši. Interesanti, ka visi jau pieredzējuši aktieri veltīja viņam ļoti daudz labus vārdus.

— *Mihails Kublinskis, kurš režijā nostrādājis 50 gadus, daudz labu vārdu veltījis arī jums.*

KUBLINSKIS: Es vienmēr mēdzu teikt — roc puslāpstu dziļāk! Man, kā jaunam režisoram, tā bija visvērtīgākā pieredze — strādāt ar tik pieredzējušiem aktieriem. Visu savu radošo mūžu esmu centies atlīdzināt to ticības un mīlestības avansu, ko man, gluži zaļam zēnam, sniedza mūsu teātra izcilie mākslinieki, arī viens no maniem mīļākajiem aktieriem — Jānis Kubilis. Ar Kubili man bija vislabākā saskaņa. Mums sabalansējās domu un emociju līmeņi, kad notiek izjūtu, domu apmaiņa un intelektu var savienot ar dvēseli. Visbrīnīšīgāk, ja abi ir līdzsvarā. Ir jāstrādā ar pustoniem, lai var izvēlēties gradācijas. Izvēloties dramaturģisko materiālu, vienmēr esmu mēģinājis to saistīt ar konkrētu aktieri, apzināti veidojot viņa radošo biogrāfiju. Tikai un vienīgi Jāni Kubili redzēju kā Hamilkaru, sajutu viņu K. Sajas diptihā “Tātad dzīvoju”, tik atšķirīgā dramaturģiskajā materiālā kā L. Stumbres “Sarkanmataināis kalps”, G. Lorkas “Brīnumainā kurpniece”, H. Ibsena “Heda Gablere”, A. Egliša “Bezkaunīgie veci”. Esmu gandarīts, ka daudzu gadu garumā man bija tā laime strādāt kopā ar tik godīgu un patiesu mākslinieku un cilvēku kā Jānis Kubilis.

— *Nebeidzu brīnīties par jūsu spēju būt tik dažādam, kā “brīnīšīgais kungs”, bodnieks Fredis Paula Putniņa “Paši pūta, paši dega”.*

KUBILIS: Putniņš to vidi bija pamatīgi uzķēris, visi tēli bija interesanti, un Fredis tur bija tāds glumais. Gunārs Treimanis uzrakstīja ļoti labu kritiku.

— *Un Fičūrs slavenajā Ferencā Molnāra “Lilioma” iestudējumā.*

KUBILIS: Ļoti mīla loma. Brīnišķīgā Imanta Kalniņa mūzika, viss bija perfekti! Kad izrādi noskatījās ungāru delegācija, mums abiem ar Astrīdu Kairišu tika piešķirta Ungārijas prēmija. Arī Uldis Dumpis ir brīnišķīgs aktieris, ļoti patiens, mūsu dialogi — tik azartiski, spēlēju tos ar tādu baudu.

— *Gara acīm redzu, kā Uldis Dumpis smaida un piekrītoši māj ar galvu... Šoreiz būs viņa monologs.*

DUMPIS: Sākšu ar to, ka bērnībā, laukos dzīvodams, ļoti daudz klausījos Latvijas radio. Labi pazinu aktieru balsis, un Kubiļa balsi jau nevarēja nepazīt — ļoti zīmīga, samtaina, patikama balss. Vēlāk, kad nonācu Rīgā, pirmais kontakts ar viņu, ja to par tādu var nosaukt, bija Teātra fakultātē. Mēs uz mācību skatuvītes rādījām savus darbiņus, un Kubilis bija atnācis skatīties. Visiem bija šausmīgs uztraukums, man it sevišķi, jo es tēloju Joski, bet Kubilis tajā laikā, daudzu gadu garumā bija legendārs Joske! Tad kursa vadītājs Jaunušans mums pateica: “Atcerieties uz visu mūžu — aktieri ir tie labākie skatītāji!” Tā arī bija. Kubilis bija tik atraisīts, tā smējās un liksmojās par manām izdarībām, ka tas man faktiski ļoti palīdzēja. Vēlāk, kad jau nonācu teātrī, mums abiem bijis daudz jās spēlē kopā — “Liliomā”, “Skrandaiņos”, “Redzēt jūru”, “Paši pūta, paši dega”, lugu bijis daudz. Kubilis bija viens no tiem aktieriem, kā vēlāk arī Ģirts (aktieris Ģirts Jakovļevs), kurš uz saviem pleciem iznesa teātra romantisko repertuāru. Augstākā pilotāža, ko arī es nevaru aizmirst, — Kasonas “Trešo vārdu”, kā viņš saka: “Marga, Marga...” Tajā pašā laikā aktieri, kuri spēlēja mīlētājus, tos romantiskos, cēlos varoņus, viņi ar milzīgu azartu un prieku metas iekšā raksturlomās, un Kubilis nebija izņēmums. Ļoti talantīgs, ar dabas dotu humora sajūtu, pie kam — nekad nepāršaut pār stripu! Tā viņa aktieriskā, kā toreiz teica — *žilka!* Aizrautība raksturlomās nāca ārā pa visām vilēm, tas prieks, ar kādu Kubilis visu to darīja. Man ļoti patika būt ar viņu kopā uz skatuves, vajadzēja tik spēt turēties viņam līdzi. Tā man bija liela skola. Es esmu patiesi laimīgs un lepns, ka tik daudzus gadus, tik daudzās izrādēs esmu varējis būt ar Jāni Kubili kopā.

— *Vienu lomu jums tomēr neizdevās nospēlēt — Robertu Lokampū Remarka “Trīs draugos”. To atveidoja Imants Adermanis. Lai gan Roberts jums kā uz pieres uzrakstīts.*

KUBILIS: Robertu es ļoti gribēju. Nezinu, vai būtu labi nospēlējis, bet biju mazliet greizsirdīgs, kad Katlaps to man neiedeva.

— *Jūsu liktenī nozīmīgi bijuši vairāki cilvēki, bet Žanis Katlaps īpaši.*

KUBILIS: Jā, ar Katlapu man bija ļoti īpatnējas attiecības. Tas jau ir vecs stāsts, viņš bija tas, kāpēc es faktiski aizgāju mācīties par aktieri. Tas bija vesels notikums! Kopā ar Liliju aizgājām uz Drāmas teātra izrādi Blaumaņa “Pazudušais dēls”. Redzētais iedarbojās uz mani tik spēcīgi, tik ļoti paņēma savā varā, ka beigās nevarēju saprast, kas tas ir — dzīve, spēle, meistarība? Kas tā ir par burvestību? Teicu Lilijai: “Aiziesim līdz aktieru ieejai, apskatīsimies, kā tie cilvēki nāk ārā...” Pēkšņi viens iznāk, Lilija man saka: “Tas ir Katlaps.” Šitas? Sagumis, sevi izsmēlis, sevi ierāvis, domīgs cilvēks, absolūti savādāks nekā tikko uz skatuves. Kā cilvēks tā var pārvērsties?! Viss redzētais uz mani atstāja ārkārtīgi dziļu iespaidu, bija jādama par to, ka aktiera māksla ir kaut kas ļoti, ļoti nopietns. Vēlāk, kad ar Katlapu satikāmies jau teātrī, jutu, ka starp mums ir tāda netverama pievilksnā, ļoti laba attieksme pret mani, viņš šad tad pienāca, kaut ko pajautāja... Aktieru meistarības skola pie Veras Baļunas bija neatverama, bet Katlaps mani atraisīja cilvēciski.

Vēlāk līdzīga saskaņa man izveidojās ar režisoru Mihailu Kublinski. Pie Miķeļa nospēlēju daudzas, ļoti skaistas lomas, arī mana pēdējā izrāde — “Bezkaunīgie veci” bija Kublinska iestudējums, viņš tik noteica: “Jāni, labi!” Ko es ar to gribu sacīt? Īstu, patiesu rezultātu var dot tikai aktiera un režisora saprašanās, nekas mākslīgi uzspiests ne pie kā laba nenoved. Visi režisori, ar kuriem es esmu strādājis, no katra esmu ko ieguvis. Esmu ārkārtīgi laimīgs cilvēks.

— *Jūsu partnere bija arī Māra Zemdega, kurai, stājoties Teātra fakultātē, pie krūtīm esot bijusi jūsu fotogrāfija.*

KUBILIS: Ar Mārīti mums bijusi brīnišķīga saskare ne tikai uz skatuves, bet labas cilvēciskās attiecības arī dzīvē. Es viņu iepazīnu vēl ļoti jauniņu, viņa it kā jūsmoja par mani, vēlāk abi par to smaidījām. Tā jau ar tām meitenēm ir. Mana sieva dievināja Kārli Veicu, mācījās pie viņa. Meiteņu jūsma aktierim nāk tikai par labu, ja, protams, netiek izmantota negēlīgi. Pirmajās lomās man brīnišķīga partnere bija Velta Līne, bet, runājot par Zemdegu, viņa ļoti atšķīrās no citām jaunajām kolēģēm. No Māras nāca tā neuzspēlētā inteliģence, tā laikam no ģimenes. Māras mamma

manā jubilejā uzdāvināja man vienu no pirmajām viņas tēva Kārļa Zemdegas skicētēm Raiņa pieminēklī Meža kapos. Tas man bija milzīgs pārsteigums. Par šo ģimeni man ir ļoti siltas atmiņas.

— *Māra Zemdega savas izjūtas apstiprinājusi arī izdevumā "Teātra Vēstnesis".*

ZEMDEGA: "Kad 2013. gada 24. jūlija pievakarē, Jāņa Kubiļa 90. dzimšanas dienā, vērām vārtus uz jubilāra pasauli Baltezerā — viņa dārzu —, valdīja īpaša gaisotne. Arī viņš pats ir īpašs. Skaists! Sejā — godaprāts, gara un dvēseles bagātība, arī pārdzīvojumu neizbēgamība. Neviļus aizmirstos, cieši jo cieši paveros šajā sejā un sastopos ar mana Kļaida mulsaļām, lūdzošajām un apbrīnas pilnajām acīm. Ar Pablo tīrajām, maigajām, izmisušajām acīm... Ar Juhana — sarkanmatainā kalpa — kaislīgajām, ciniskajām, prasīgajām un nepiedodošajām acīm... Dzirdu savu mīļoto vīriešu suģestējošo balsi, sajūtu viņu vīrišķīgās rokas, kas vienlaikus ir spēcīgas un maigas. Tik maigas, ka zūd vēlēšanās atrasties no tām...

Laiks ir atkāpies. Esmu vērusi vēl kādus vārtus uz savu meitenības pasauli, kad teātris bija Svētnīca, kurā nestrādāja, bet kalpoja. Ticot, ka māksla dara brīnumus, ka aktieri ir īpaši, ne jau šīs zemes ļaudis. Un Viņš tāds ir. Tā domāja padsmītgadīgā meitene, sēdēdama savā sapņu pilī — Nacionālajā teātrī, skatīdamās viduvēju izrādi ar Viņu galvenajā lomā. Smels Kulamba — šis vārds manā atmiņā iegravēts uz laiku laikiem. Katra jauna saskarsme tikai apstiprināja, ka tāds var būt un arī ir tikai Viņš, viens vienīgais. Rokas pāršķirsta daudz cietušu teātra programmiņu ar Viņa attēlu, ar kuru uz krūtīm kārtu eksāmenus Teātra fakultātē. Palīdzēja! Nez no kurienes uzvēdī dūmu smarža no sen nekurināta kamīna, pie kura Viņš, mana mammīte, tētis un sapņotāja meitene vakarēja, runādami par dzīvi, cilvēkiem un teātri, teātri, teātri...

Mīļo Janci, mūsu Janci! Tu esi godāts, apbrīnots, pielūgts, Tu esi veselās paaudzes elks. Šķiet, Oskars Vailds teicis, ka elkiem nedrīkst piešķarties, tad pirkstiem pielīpot apzeltījums. Tu neesi apzeltīts, tu esi īsts! Tu esi tīrradnis. Tava Sondra, Marga, Erta un vēl, un vēl... Un arī (ko tur liegties, nav vērts) — Tava Māra."

KUBILIS: Paldies, mana Sondra, Marga, Erta un Māra. Turpinot par vēlākajiem gadiem, ļoti laba partnerība man bija arī ar Rasmu Garni.

— *Kā būtu, ja jūs uz mirkli pievērtu acis? Iedomājoties, ka Rasma Garne arī šobrīd ir jums līdzās. Un teiktu:*

GARNE: “Kas Tev par daļu, ka es Tevi mīlu!” Tā kādreiz teica mana Lēna Gunāra Priedes lugā “Miks un Dzilna” Mikam Nigulim — Jānim Kubilim. Ar tādiem vārdiem dzīvē nemētājas, bet Lēna savā jaunības maksimālmā un ar savu šerpo raksturu tā varēja pateikt. Bet lai tas paliek jaunībai, Lēnai un 57 gadus senā pagātnē.

Jānis Kubilis ir cilvēks, kuru es vienmēr esmu dziļi cienījusi. Viņa godīguma, atklātības un talanta dēļ. Žēl, man būtu patīcis, ka mūsu partnerība uz skatuves būtu bijusi biežāka. Bet manā sirdī vienmēr paliks mūsu tikšanās V. Lāča “Jurī Indrupā”, G. Priedes “Tavā labā slāvā”, H. Gulbja “Vienā ugunīgā kļāvā”. Viņa atbalstu, viņa siltās, runājošās acis sajutu arī L. Pirandello “Seši tēli meklē autoru” un jo sevišķi K. Sajas “Tātad dzīvoju”. Un kur tad vēl “Silta, jauka ausainīte!” Neaizmirstamus tēlus Kubilis radīja arī Zahradnika “Zvanu solo”, Skarpeti “Skrandaiņos un augstmaņos” un leģendārajā Molnāra “Liliomā” — Fičūru.

Bet pāri visam tēls, kas labā nozīmē mani satrieca līdz sirds dziļumiem, — Jūsu Pablo “Trešajā vārdā”, partnerībā ar Antru Liedskalniņu. Tas bija kaut kas prātam neaptverams!!! Paldies, ka Jūs bijāt, ka esat, ka Jūs redzēju, biju ar jums kopā uz skatuves un vairāk vai mazāk iepazinu arī dzīvē.

— *Kas bija jūsu ideālais skatuves partneris?*

KUBILIS: Protams, Katlaps, Alfrēds Videnieks, arī Jaunušans, ļoti laba partnerība man bijusi arī ar Kārli Sebri, viņš taču bija Saljēri, tāpat bijām kopā Ostrovska “Vilkos un avīs”. Kāpēc tieši tie cilvēki, ne citi? Nostrādā kādas enerģijas, kādas kopīgas, vienojošas stīgas, ko mēs nemaz nezinām, bet kas cilvēkos ir. Mazliet jau esmu tāds laimes luteklis. Reizēm sēžam ar cilvēku pusstundu, neko īsti viens otram neesam pateikuši, bet sajūta abiem ir laba, it kā mēs būtu daudz ko pārrunājuši. Un otrādi. Arī kritika mani ir žēlojusi, pāris reizes varēja tīri labi sadot, bet tikai maigi aizrādīja. Noteikti gribu pieminēt Viktoru Hausmani, arī Valentīnu Freimani, veids, kā viņi analizēja izrādes, aktieri no tā daudz ieguva. Es gan savas izjūtas uz āru neizrādīju, no malas varēju izskatīties diezgan iedomīgi.

— *Senču gēni?*

KUBILIS: Acīmredzot, ne tikai lietuvieši, bet arī Snorski, kaut kur jau tie gēni ir. Atceros, mana mamma bija ļoti lepna. Vienkārša sieviete, bet — lepna, brīnišķīga.

— *Jums liktenis bija lēmis būt premjeram. Iedzimts lepnums ir viena lieta, bet vai reizēm tas netiek speciāli izstrādāts? Kā aizsargs, lai sevi saglabātu?*

KUBILIS (*ļoti strauji*): Jā! Lai gan iekšēji esmu vienkāršāks nekā izskatos. Par mani mēdz teikt — džentlmenis un tamlīdzīgi, reizēm pat lepns, iespējams, tas kaut kur nāk...

— *No mātes senčiem, poļu šlahtiču dzimtu — Snorskiem. Vai beidzot nebūtu laiks atzīties, ka jūsu senčos rit poļu šlahtiču asinis? Pateicoties Solveigai Smiltenes kundzei, tagad ir iespēja ieskatīties dažos jūsu dzimtas arhīva dokumentos.*

KUBILIS: Jā, paldies. Teikt, ka tas ir interesanti, būtu par maz. Jūtos ļoti patīkami pārsteigts. Kāpēc? Par šo faktu kādreiz ģimenē tika runāts, bet ļoti negribīgi. Varbūt tāpēc, ka tēvam, šķiet, nepatika, ka mammu dažkārt kāds no malas nosauca par paņi Snorsku. Jo vīriešu patmīlība mums visiem ir labi zināma. Žēl, ka tā īsti par to uzzināju tikai tagad, bērnībā jau par to neinteresējos. Ātri aizgāju no ģimenes, 14 gadu vecumā, ja tas būtu noticis vēlāk, kad es būtu bijis pieaugušāks, katrā ziņā būtu pāinteresējies. No kā tas nāk, kādi bijuši vectēva radi, tas viss man būtu bijis ļoti interesanti. Tagad lielas nozīmes tam nav, vienīgā nozīme, ka tagad varu sēdēt un pafantazēt — kā būtu, ja būtu. Bet ir ļoti laba sajūta, ka tas viss ir dokumentēts. Kad tā atsaucu atmiņā, šī izcelsme tika pieminēta diezgan daudz, tieši no malas. Un ir gandarījums, ka tās nav bijušas tikai plāpas. Šobrīd es jau varētu parādīt dokumentus, bet nu jau ir par vēlu. Bet patīkami ir un liels paldies Solveigas kundzei un jums, jo šī fakta apstiprinājums sagādā man neviltoti lielu gandarījumu.

— *Bet arī jūs pats jau bērnībā esot bijis liels džentlmenis.*

KUBILIS: Tā ir audzināšana. Mēs jau nezinām, kādi tie šlahtiči bija. Dzīvē bieži vien redzam, kādi tie dižciltīgie mēdz būt. Jaunsudrabiņš nebija nekāds dižciltīgais, bet — liela personība. Es varētu nosaukt cilvēkus, kuri it kā skaitās dižciltīgi un ir pēdējie draņķi. Par cilvēku nosaka viņa darbi. Bet, runājot par mani, manī ir ļoti liela pietāte pret sievieti.

Ļoti liela. Tas viss jau asinīs. Tāpat dziļa pietāte pret veciem cilvēkiem. Neretas muižā bija nespējnieku patversme. Mums puikām patika tur iet, skaists parks utt., tie vecie cilvēki bija mani iemīlējuši. Viņiem bija avīze — “Jānīt, nāc palasi!” Un man patika, laikam biju godkārigs. Zināju, kas ir Čemberlens, kas Deladjē... Vecie klausās — redz’, cik tas puika ir gudrs! Tas cēla manu pašapziņu. Cieņa pret veciem cilvēkiem manī tika ieaudzināta. Varbūt tāpēc, ka man bija ļoti mīla vecmāmiņa. Bet, atgriežoties pie jūsu jautājuma, iekšēji nebūt nebiju par sevi tik pārliecināts, kā citiem varbūt izlikās. Vai, kāds es esmu bijis zaķapastala! Iekšēji tā trīcējis, absolūti sevi nolīcis. Un pēc tam brīnījies, kā mani tomēr nelamā, bet slavē. Negatīvie vārdi, es jau to neizrādīju, bet ļoti dziļi ir sāpējuši.

— *Kas tādos brīžos palīdz noturēties? Spītība?*

KUBILIS: Bez spītības nevar. Kaut kāda spīts manī bijusi visu laiku — es varu, es saprotu! Kāpēc lai es to nepierādītu? Man tas ir jārealizē! Tas ir no mātes.

— *Nožēlojis neesat, ka aizgājāt mācīties par aktieri?*

KUBILIS: Nē, nenožēloju. Faktiski, es biju jau piensaimnieks, viena gada pietrūka, lai kļūtu par piensaimniecības-moderniecības inženieri. Skola bija Smiltēnē, prakse — Neretā. Brīnišķīgi cilvēki. Vadītāja bija tāda Bērziņ’ jaunkundze, veca dāma, cik viņa labi pret mani attiecās! Atceros, biju jau aktieris un viņa vairs nebija vadītāja, dzīvoja kaut kur pie Jēkabpils, bet nesa man puķes. Manā dzīvē vispār bijušas ļoti daudzas labvēlīgas sievietes, jau tad, kad biju vēl tikai puika. Arī klases audzinātāja Krot’ jaunkundze, Kalniņ’ kundze...

— *Sievietes sajuta jūsu galantumu.*

KUBILIS: Nezinu, kaut kas tur bija. Speciāli neko neizdomāju.

— *Tajos gados mēs vēl atgriezīsimies. Bet šobrīd, vai jums nekad nav bijis jādāmā, ka varbūt tomēr nevajadzēja no teātra aiziet?*

KUBILIS: Nē.

— *Esat cieši pārliecināts, ka izdarījāt pareizi?*

KUBILIS: Es izdarīju pareizi. Intuitīvi to jutu. Lai gan man bija paredzētas vēl lomas izrādē “Pie zelta ezera”, Ābramu gribēja iedot...

— *Negribējāt spēlēt Ābramu?!*

KUBILIS: Ābramu es būtu varējis, “Pie zelta ezera” bija vēl skaistāka

loma. Bet bija sajūta, ka vairs nevaru darīt to pilnvērtīgi. Ir lietas, ko nevar izanalizēt.

— *No 1994. gada, kad no teātra aizgājāt, līdz šim brīdim jūsu dzīvē bijuši tik diametrāli pretēji pārdzīvojumi — jūsu zelta kāzas un dzīvesbiedres Lilijas aiziešana.*

KUBILIS: Tas bija vistumšākais brīdis. ... Ko ir ļoti grūti pārvarēt. Smagi par to runāt. Ja cilvēki nodzīvojuši tik garu mūžu kopā, pārdzīvojuši gan priekus, gan bēdas, gan veiksmes, gan arī neveiksmes, tā ir bijusi visa dzīve — kopā. Un to aizmirst uzreiz nav iespējams. Pamazām, ar laiku jau sadzīst visas rētas, bet toreiz man ļoti palīdzēja arī mani kaimiņi. Atnāca Raimonds (komponists Raimonds Pauls) ar Lanu un savām meitenēm, lai man būtu vieglāk, pēc tam bija mans 90 gadu jubilejas periods, ko pats gan ļoti negribēju, bet var būt, ka pat bija labi, citi iespaidi, intervijas, draugi no teātra, jauni cilvēki... Tas palīdzēja nedaudz attālināties, ja dzīvo tikai ar vienu domu, kļūsti ārkārtīgi depresīvs.

Bet bijis arī ļoti daudz gaišu brīžu. Liels prieks bijis par kolēģiem, par jubilejām, par ļoti jaukiem kaimiņiem — Raimonds, Katrīna un Juris (aktieri Katrīna Pasternaka un Juris Kalniņš), savā laikā, kad bija dzīva, protams, Lidijs (aktrise Lidijs Freimane, Katrīnas māte), tāpat Velta (aktrise Velta Līne). Ar Raimondu mēs daudz runājamies, viņš jau mīl humoru...

— *Maestro humors reizēm ir pat sarkastisks, arī pašironisks, bet jūs vislabāk zināt, ka viņš var būt arī ļoti nopietns.*

PAULS: Sāksim ar to, ka vispirms es viņu iepazīnu kā aktieri. Kā šodien atceros, kā visi skrēja uz “Trešo vārdu”, tas jau bija īsts grāvējs! Toreiz vēl nezināju, ka vēlāk kļūsim tuvu pazīstami. Tas notika, pateicoties tam, ka tolaik valdībā bija arī normāli cilvēki, kā Pēteris Strautmanis, AP prezidija priekšsēdētājs, kurš piešķīra, toreiz jau neatdeva, bet māksliniekiem piešķīra zemes pleķi tādā purvainā Baltezera nostūrī. Piedāvāja Veltai Līnei, Lidijai Freimanei, meklēja pārējos, kas tur vēl varētu būt, un piemeklēja Jāni Kubili un mani. Ar lielām grūtībām sākām kaut ko tur būvēt, ko tas toreiz nozīmēja, par to varētu stāstīt ilgi. Atceros, bija salikta viena kaudzīte sarkano ķieģeļu un klāt Berklava zīmīte, ka tie atdoti man. Viņam pašam šāda iespēja tika liegta. Tā mēs ar Kubili tur būvējamies un

līdzās esam līdz šai dienai. Esam kaimiņi un, kas latviešiem ļoti neraksturīgi, visu šo daudzo gadu garumā mums nav bijuši nekādi konflikti. Es ļoti labi atceros viņu arī no daudzajiem radio ierakstiem, toreiz Latvijas radio ierakstīja ļoti daudz lugu un radio iestudējumu, kas tagad diemžēl nenotiek. Tādu balsi kā Kubilim! Intonācija, krāsainība, to uzreiz varēja atšķirt no visām citām. Viens no maniem pirmajiem darbiem teātrī jau arī bija Nacionālajā, tolaik Drāmas teātrī — Pētera Pētersona “Man trīsdesmit gadu”. Tagad, kad man teātrī ir koncerti, vienmēr eju uz Kubiļa ģērbtuvi, kur pie sienas ir viņa fotogrāfija.

Ar visdziļāko cieņu atceros arī Jāņa kundzi Liliju, brīnišķīgs cilvēks, nevar aizmirst viņas slavenos konditorejas izstrādājumus, ar kuriem mēs vienmēr tikām cienāti. Viņi abi ļoti labā nozīmē bija tāda īsta latviešu inteliģence. Godīgi. Lilijas kundzes klātbūtnē nekad nevarēju atļauties pateikt kaut ko vaļīgāku, viņa tik pārmetoši uz mani paskatījās, ka es vispār vairāk nerunāju. Mums bija kopēja sadarbība arī TV, kad veidojām programmas kopā ar Edgaru Liepiņu, viņa bija režisore. Protams, ka abu dzīvē galvenais bija teātris, bet viņi sekoja arī manām gaitām. Man tiešām laimējies, ka blakus ir tādi kaimiņi, varu teikt tikai to vislabāko. Mums ar Jāni vienmēr ir par ko runāt — par teātri, dabīgi, ka Nacionālais viņam ir vistuvākais, kur ir ne tikai priecīgi brīži, bet arī ļoti daudz traģisku notikumu, dažādi aktieru likteņi. Runājam arī par izrādēm, es neskrienu uz visām pirmizrādēm, bet, ko esmu redzējis, pārrunājam. Arī politiskos jaukājumus. Negribu par to daudz runāt, bet Atmodas laikā arī abi bijām blakus. Kā tas vēlāk pagriezās, par to šodien labāk nerunāsim. Kad Lilija bija dzīva, regulāri tiku aicināts uz tādu kafijas iedzeršanu ar Lilijas torti, kas bija nepārspējama. Sastāvs bija tāds, ka tie, kas taisa tortes šodien, nogībtu. Pie kafijas tases pasēžam ar Jāni arī tagad, parunājam par to, kas abiem aktuāls, bet tādas tortes kā Lilijas laikā vairs nav. Kaut ko līdzīgu mēģina arī Alnis, bet tā kā mātei viņam tomēr nesanāk. Cik es redzu, Alnis vispār tēvam ļoti palīdz. Es skatos, cik Jānis ir ļoti labā formā un, protams, vēl viņam veselību. Ir tiešām prieks, ka var nodzīvot tādu dzīvi. Tādu cilvēku kā viņš ir maz.

KUBILIS: Ar Raimonu mēs tiešām ļoti saprotamies. Bet esmu gandarīts, ka mani neaizmirst mans teātris. Direktors Ojārs Rubenis ir bijis pie manis, no jaunākiem kolēģiem Gundars Grasbergs bija izteicis vēlēša-

nos ar mani tikties, Rubenis to noorganizēja. Ilgi runājām par teātri, par mākslu, par dzīvi. Ļoti emocionāls aktieris. (*Smaidot*) Kurš, starp citu, arī bijis Joske. Nesen noskatījos ar viņu labu izrādi — “Antigone”, šim puisim ir liela aktiera nākotne.

— *Grasbergam piemīt emocionāla inteliģence. Esmu pārliecināta, ka tikšanās ar jums viņam palikusi neaizmirstamā atmiņā.*

GRASBERGS: Man tā cēloņsakarību virknīte sākās ar pārdomām, cik ilgi aktieris uz skatuves spēj saglabāt savu formu, domājot par aktieri jau gados. Jo tas notiks ar mums visiem. Kurā brīdī ir jāsaprot, ka tu vairs nevari vai arī ka drīz nevarēsi. Es nevaru iedomāties, ka Kubilis ietu uz kaut kādu pasākumu, lai vēlreiz apliecinātu, ka viņš ir liels aktieris. Es to nevaru iedomāties. Turklāt Kubilis no teātra aizgāja vēl diezgan brašos gados. Man bija jādomā, kā viņš jūtas? Runāju par to ar teātra direktoru, un viņš saka: “Es tevi aizvedīšu pie Kubiļa, varēsiet izrunāt.” Pieteicām vizīti un aizbraucām. Interesanti, ka par Kubili man bijis jādomā vairākkārt. Protams, zināju, ka viņš ir šīs 9. ģērbtuves biedrs, kurā tagad arī es sēžu, bet par viņu zināju jau pašā bērnībā. Jānis Kubilis bija viens no manas mammas vismīļākajiem aktieriem, abi ar tēvu nez cik reizes bija redzējuši “Trešo vārdu”, mamma tika man par to stāstījusi — kāds viņš bija, kādiem matiem, kādām acīm, kāda viņam balss... Biju aizgājis apskatīties, kā Pablo spēlē Keišs, vairāk gan lugas dēļ, gribēju zināt, kāda tā ir. No ierakstiem biju redzējis, kāda tipa aktieris ir Kubilis, un mani ļoti interesēja — kas viņš ir? Bija tāda reize, kad kāds no mūsu kolēģiem aizgāja Aizsaulē. Esam izvadīšanai visu sakārtojuši, es skrienu pārgērbties un redzu — tukšajā ģērbtuvē stāv Kubilis. Viens pats, kaut ko aizdomājies. Ieraudzīja mani, sasveicinājās, pateica kādus labus vārdus, bet man pēc tam palika tā jocīgi. Ko viņš te domāja, ko atcerējās? Kā tas ir — atgriezties? Dzīve turpinās, jaunie kaut ko te dara, nekas jau nebeidzas. Tā ka bija daudz lietu, par ko gribējās ar Kubili aprunāties.

Kad satikāmies, viens no maniem jautājumiem arī bija — vai no teātra vispār var aiziet? Atbilde bija brīnišķīga — “Jāaiziet tad, kad tu vēl vari. Aktieris nekad nedrīkst nolaisties līdz tam, ka viņš ir žēlojams. Tā ir goda lieta.” Un tas bija tik skaisti — ka tu esi garā lepns! Šīs sarunas laikā es sapratu, ka viņš jau nekur no teātra nav aizgājis, seko visam, kas notiek, nāk skatīties izrādes, visu zina, dzīvo līdzī. Viņam ir savs spriedums par

jaunajiem, ja kāds parādās kādā seriālā, viņš pasaka, vai tur kas ir, nav vai būs, viņš visu jūt. Pie galda sēžot un atceroties dažādus stāstīņus, viņš nospēlēja kādas septiņas etīdes! Un tu redzi — iekšā tas aktiera motors strādā. Viņa gados — tik fenomenāla inteliģence, tik skaidra domāšana, domu emocionāla izpausme, viedoklis par visu — tas viss Kubilī ir dzīvs! Kubilis ir tieši tas cilvēks, ar kuru gribējās un arī varēja parunāt par teātra iekšējām lietām, tādām ētikas lietām. Par attiecībām ar režisoriem, ar partneriem... Tad viņš stāstīja, kā pašam mūžā gājis, par savām partnerēm, par to, kā ar režisori Veru Baļunu strādājuši pie izrādes “Mans nabaga Marats”. Un es guvu apstiprinājumu savām domām, mēs te esam viena grupiņa aktieru, kurus varbūt neapmierina tas, kādā virzienā teātris mākslinieciskā ziņā brīžiem iet, kādas tendences režisori izvirza. Kubilis pastāstīja, ka arī viņš savulaik atteicies no lomas, ka tie jautājumi ir tieši tie paši, kādi bija toreiz. Tas deva pārliecību, ka par to ir jācīnās, teātrim jāspēj cilvēku dvēselēs radīt smalku, iekšēju stīgu vibrācijas, līdzpārdzīvojumu.

KUBILIS: Pilnīgi piekrītu, dziļi vārdi. Gundaram taisnība arī tajā ziņā, ka tu it kā vairs neesi teātrī un tomēr esi tajā procesā iekšā. Bija periods, kad mani lūdza atcerēties daudzus manus kolēģus, domāju, arī tas bija Rubeņa nopelns. Pie manis brauca arī Līga Rimševica (Nacionālā teātra mārketinga un sabiedrisko attiecību vadītāja). Viņa dara svētīgu darbu, Līgas pārziņā ir Nacionālā teātra žurnāls “Būt” un es viņai daudz stāstīju gan par teātri, gan par saviem partneriem — Antru Liedskalniņu, Kārli Sebri, par vecajām dāmām, ar milzīgu prieku atcerējos Klintīti, kas man ir sevišķi tuva, kaut kas saglabāsies nākamām paaudzēm. No jaunās paaudzes vēl man ļoti laba saskaņa ir ar Mārci Maņjakovu.

— *Maņjakovs ir tikpat azartisks aktieris kā jūs, “Liliomā” arī spēlēja Fičūru.*

KUBILIS: Viņš saprot, ka koks aug no saknēm.

— *Jā, Mārcim piemīt šī izcilā īpašība — turēt godā cilvēkus, kas teātrī bijuši pirms viņa.*

MAŅJAKOVS: Teātrī es sēžu Jāņa Kubiļa ģērbtuvē, te bija arī Sebris un Jaunušans, te bija Žanis Katlaps... Ar laiku tas viss kaut kā ļoti ātri aizmirstas. Teātris ir gaistoša māksla, aktieris — ļoti atkarīga profesija. Man likās loģiski, ka no viņiem visiem, kuri te bijuši, ar ko man pat vēl laimē-

jās sēdēt kopā, gribas atstāt ko paliekošu. Ar Kubili es sazvanījos, kad Kārlim Sebrim uz 80 gadu jubileju izdomāju uzdāvināt viņa grimētavas krēslu. Tam aizmugurē ir zelta plāksnīte ar uzrakstu no visiem, kuri viņam to krēslu dāvināja, kas šai grimētavā bija sēdējuši un bija vēl dzīvi. Vēl man gribējās, lai te pie sienām ir arī kādas viņu bildes. Teātra zinātniece Rita Melnace iedeva man vairākas fotogrāfijas, un es pēc savas sajūtas, kāds tas cilvēks man šķiet arī dzīvē, gar sienām tās izvietuju. Kubilis te ir ļoti jauneklīgs, saulains un smaidīgs. Man gribas, lai kaut kas no viņiem paliek arī šeit. Pirms izrādēm gūstu te ārkārtīgu mieru, kas ir tik ļoti nepieciešams.

Jānis Kubilis man, pirmkārt, ir teātra leģenda, aktieris ar Lielo burtu, pie tam aktieris — Mīlētājs. Arī man sanācis spēlēt mīlētāju lomas un tad, kad kopā ar Kubili Latvijas radio ierakstījām atmiņas par Kārli Sebri, viņš man teica: “Tu zini, lai nospēlētu uz skatuves mīlestību, ir ārkārtīgi jāatveras gan pret partneri, gan pret skatītāju. Ārkārtīgi.” Un tā ir absolūta taisnība. Tu šo mīlestību ne tikai paturi acīs, bet visu laiku sajūti. Kubili uz skatuves esmu redzējis varbūt tikai, kad biju vēl pavisam mazs, arī kino viņš nav īpaši daudz filmējies, par ko man, godīgi sakot, ir ļoti jābrīnās. Bet tikko es ar viņu satiekos... Man ir sajūta, ka viņš ir manējais. Nereti man pārmet, ka es teātrī lecos, nevaru ar režisoru sastrādāties. Kad jautāju par to viņam, atbildes bija tik patiesas, jo Kubilis, būdams ļoti lepns, tam visam arī ir izracies cauri, līdz mielēm. Dīvaini, jebkurā brīdī ar viņu satiekoties, liekas, tas ir mans cilvēks! Man Kubilis atgādina Balto tēvu. Siltu, tuvu Balto tēvu. Tāda kalibra cilvēku mums ir ļoti maz. Būtībā viņu vairāk nav. Pietrūkst to patronu, uz ko arī šis teātris ir celts, — kā Kubilis, kā Sebris, kā Elza Radziņa... Tagad tādas kopā būšanas diemžēl vairs nav, tā ir pazudusi. Viss ir sadalījies tādās sīkās lietās, šis laiks man liekas baigi sīks.

KUBILIS (*saviļņots*): Paldies visiem, paldies Mārcim, paldies Gundaram, man tiešām par viņiem abiem prieks. Lūk, šādas tikšanās ar tik godprātīgiem jaunajiem kolēģiem, šīs atmiņas, šīs sajūtas ļāva man nedaudz pabīdīt sāņus visas manas drūmās domas, īpaši to sitienu ar Lilijas aiziešanu... Protams, man ir liels prieks par saviem dēliem un mazbērniem. Alnis man ir ļoti labs dēls, uzmana mani. Beidza mūsu Mākslas akadēmijas Metāla dizaina nodaļu, veido ļoti skaistas vitrāžas, darina

rotas. Vecākais dēls Edgars ir praktiķis, noņem ar mašīnām, ar būvniecību. Raksturā paskarbs, bet ļoti labestīgs. Esmu arī laimīgs vectēvs, man ir trīs mīļi mazbērni — Jānis ir jurists, viena mazmeita arī beidza juristus, otra studē sabiedriskās attiecības. Bet visjaukākie ir brīži, kad metos iekšā savās puķu dobēs, savās rozēs. Varbūt pat pārspilēju, jo dakteri saka, lai par daudz neaizraujos, lai paskatos pasē, bet pagaidām es turos.

— *Nekad neaizmirsīšu, kad ar meitu Diānu bijām atbraukušas jūsu 90 gadu jubilejas priekšvakarā un jūs stāstījāt, kā mašīnas tehniskajā apskatē jūsu tiesības pagarinātas uz 10 gadiem.*

KUBILIS (smejas): Jā, toreiz domāju, ka tās man vispār atņems. 40 gados ne reizes neesmu pārkāpis satiksmes noteikumus. Bet tagad, kad tik daudzi braucēji vairs nerespektē noteikumus, pie stūres vairs tomēr nesēžos. Lai gan sajūta ir nelāga — it kā esmu zaudējis kaut ko ļoti svarīgu, tā laikam ir neatkarība...

— *Lai jūs priecē sajūta, ka te, Baltezerā, pie jums tiešām ir ļoti jauki. Varbūt tā ir neapjausta vēlme uzturēt visu tikpat labi, kā darījāt to kopā ar Lilijas kundzi?*

KUBILIS: Jā, jā. Visas viņas drēbes vēl ir skapī. Kad pasaule kļūst par smagu, man tiek dāvinātas jaukas grāmatas, labprāt tās izlasu. No vecām pārlasu Aleksandra Čaka darbus, ļoti mīļš man ir Jānis Jaunsudrabiņš. Ne tikai tāpēc, ka viņš ir mans novadnieks, septiņus kilometrus no “Mūsmājām” atrodas mana pirmā skola — Riekstiņu skola. Zināmā mērā tā man ir atgriešanās bērībā.

— *Šis brīdis ir klāt. Kā savulaik mēdza teikt mans vēstures skolotājs — ievadam pietiks. Mūsu starta sarunā pievienojās izcili ceļabiedri, bet ceļojums Laikā būs jāveic jums pašam. Ar jūsu atļauju — vērsim jūsu bērības durvis.*

BĒRNĪBA, SKOLAS GADI, JAUNĪBA

“Es nolūkojos, kā nāk un iet manas mūža dienas. Cik savāda ir viņu gaita! Brīžam viņas lien kā sliekas; brīžam viņām ir spārni. Un daudzsreiz es domāju, kuras gan no viņām tās labākās?”

J. Jaunsudrabiņš

KUBILIS: Es piedzimu 1923. gada 24. jūlijā, Neretas pagasta Liepu mājās. Nezin’ kāpēc to vietu sauca par “Istabiņām”. Tā bija ieliņa, kurā atradās nelielas mājiņas ar zemi — 2 ha, 3 ha, sīksaimniecības. Liepu māja tāpēc, ka pie mūsu mājas auga trīs ļoti skaistas liepas. Kādreiz likās, tās ir milzīgas, bet tagad katru gadu aizbraucu uz kapiņiem apciemot savus senčus, skatos, vai sarāvusies? Palikusi tikai viena, mana vismīļākā liepa. Kāpēc vismīļākā? Tāpēc, ka tai bija saauguši kopā trīs zari, kur es kā puika vienmēr uzkāpu, izmantoju kā sēdekli. Sēdēju tur stundām ilgi un sapņoju, kas es gribētu būt — sportists, virsnieks, robežsargs, dakteris... Tas likās tik tālu, tik nerasniedzami. Man bija daudz laika sapņot, jo ģimene vienmēr bija ļoti aizņemta. Sīksaimniecība prasīja darbu, bija bariņš mājlopu, tie prasīja savu, zemītē arī kaut kas vienmēr tika iestādīts, vecāki vēl arī piepelnījās. Mamma ļoti labi gatavoja un visos gados kā saimniece bija ļoti pieprasīta. Bet es ar savu mīlo vecmāmiņu vairāk dzīvoju pa māju un sapņoju.

— *Pie darba netikāt likts?*

KUBILIS: Bija, bija jādara. Visvairāk man nepatika ravēt, neuzskatīju to par vīrieša darbu. Bet bija jau visādas ņemšanās, gotiņu atvest uz māju u. c. Katru bērnu veido pirmām kārtām — ģimene, otrām kārtām — skola. Ja stāstītu par savu ģimenei, tajā būtu kaut kas ļoti skaists un kaut kas arī